

**Ενότητα 15, Η πορεία του Οδυσσέα προς την
ύβρη και η απάντηση του Δία**

Οδύσσεια Α΄ Γυμνασίου

Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου

σχ. βιβλίο (σ.σ. 98-99)

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 98-99)**A. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ**

Ο τραγικός ποιητής Ευριπίδης δραματοποιεί το επεισόδιο της «Κυκλώπειας» στο σατυρικό δράμα του *Κύκλωψ* με τρόπο κωμικό. Στο απόσπασμα που ακολουθεί παίρνουν μέρος ο Κύκλωπας, ο Οδυσσέας και ο χορός των Σατύρων, που παρουσιάζονται σαν αιχμάλωτοι κι αυτοί του Κύκλωπα.

[Ακούγονται φωνές και ουρλιαχτά του Κύκλωπα.]

(Κύ)κλωπας: Όι, όι ξεφτίλα! Με κατάκαψαν!
Μα δεν θα βγείτε ζωντανοί, ρε τιποτένιοι.
Στην πόρτα θα σταθώ και θα τη φράξω.

[Παρουσιάζεται στην είσοδο της σπηλιάς –
αίματα
τρέχουν από το μάτι του.]

(Χο)ρός: Τι φωνάζεις, Κύκλωπα!

Κύ. Με χάλασαν! Με χάλασαν!

Χο. Άσχημο σ' έκαναν! Α!

Κύ. Άσχημο και ξοφλημένο.

Χο. Στα κάρβουνα θα παράπεσες...

Κύ. Με κατάστρεψε ο Κανένας...

Χο. Άρα δεν φταίει κανένας!

Κύ. Με τύφλωσε ο Κανένας!

Χο. Άρα δεν είσαι τυφλός!

Κύ. Αχ κι εσύ...

Χο. Μα τυφλώνει ο κανένας;

Κύ. Με κοριδεύεις. Ο Κανένας
πού είναι;

Χο. Ο κανένας! Πουθενά.

Κύ. Ο ξένος, για να καταλάβεις.
Με πέθανε

ο μιαρός. Μ' έπνιξε στο κρασί.

Χο. Α! τρομερός είναι ο κράσος,
δύσκολα παλεύεται!

Κύ. Πού είναι επιτέλους! Μέσα
είναι; Ξέφυγαν;

Χο. Εκεί! Εκεί! Στην πόρτα
δίπλα! Στην κουφάλα.

Κιχ δεν βγάζουν.

Κύ. Προς ποιο μου χέρι;

Χο. Στο δεξί.

[Ο Κύκλωπας τρεκλίζει προς τα
εκεί· ο Οδυσσέας πάει προς την
άλλη μεριά.]

Κύ. Μα πού;

Χο. Σ' αυτόν το βράχο. Από δω.

Κύ. Κακό στο κακό! Έσπασα το κεφάλι μου.

Χο. Ε, γρήγορα, σου ξεφεύγουν. Αργός είσαι.

Κύ. Δεν είπες από δω;

Χο. Όχι από κει. Από δω.

Κύ. Πού;

Χο. Εκεί, εκεί! Στ' αριστερά σου.

Κύ. Πλάκα μού κάνεις, παίζεις με τη συμφορά μου.

Χο. Ούτε εκεί πια. Μπροστά σου τώρα!

Πιάσ' τον!

Κύ. Πού είσαι, βρε κακούργε, επιτέλους;

[Ο Οδυσσέας με τους συντρόφους του τώρα είναι δεξιά, στην άκρη της σκηνής.]

Οδ(υσσέας): Ε Κύκλωπα!

Τον φυλάω τον Οδυσσέα μου μακριά σου!

Κύ. Τι; Άλλο όνομα; Το άλλαξες;

Οδ. Οδυσσέας!

Το όνομα που μου 'δωσε ο νονός μου.

Έπρεπε να το πληρώσεις το άνομο φαΐ σου.

Κι αν δε σε τύφλωνα, που μου 'φαγες δυο φίλους,

εμ τότε τι την έκαιγα την Τροία εγώ;

Κύ. Όι μου, όι μου!

παλιός χρησμός του Τήλεμου αλήθειψε –

αν είσαι ο Οδυσσέας!

Τους έπιασες;

[Προχωρώντας ο Κύκλωπας κουτουλάει στον βράχο.]

Το είπε πως θα φτάσεις από την

Τροία φεύγοντας

κι ότι θα με τυφλώσεις.

Όμως κι εσύ κακήν κακώς θα το πληρώσεις.

Έτσι είπε.

Χρόνια και χρόνια μες στη θάλασσα θα δέρνησαι.

Οδ. Α τώρα' κλαίγε.

Εγώ αυτό που είπες έκανα.

Τώρα κατεβαίνω και πάω στην ακτή·

το караβάκι μου θα ρίξω στο νερό της θάλασσας·

ντουγρού για την πατρίδα φεύγω.

Κύ. Δεν θα μπορέσεις.

Τούτο το βράχο θα τον ξεκόψω

και πάνω σας θα τον ρίξω·

θα σας κομματιάσω

και τους συντρόφους σου και σένα.

Ας είμαι τυφλός.

Από την πίσω πόρτα της σπηλιάς θ' ανεβώ.

[Μπαίνει στη σπηλιά, ενώ ο Οδυσσέας με τους συντρόφους του αποχωρούν.]

Χο. Κι εμείς θα τη
σκαπουλάρουμε με τον
Οδυσσέα.

Από δω και πέρα τώρα θα
λατρεύουμε τον Βάκχο.

[Αποχωρεί και ο χορός των
Σατύρων χορεύοντας.]

(Ευριπίδης, *Κύκλωψ*, στ. <665-709>, μτφρ. Κ. Τοπούζης, εκδ. Επικαιρότητα, Αθήνα 1993)

>> **Να συγκρίνετε το απόσπασμα του δράματος αυτού με τις αντίστοιχες σκηνές της «Κυκλώπειας» επισημαίνοντας ομοιότητες και διαφορές.**

- ✓ Ανάμεσα στον *Κύκλωπα* του Ευριπίδη και στην *Κυκλώπεια* της Οδύσσειας εντοπίζουμε τις ακόλουθες ομοιότητες:
  - α. Η τύφλωση του Κύκλωπα πραγματοποιείται με κάψιμο του ματιού του.
  - β. Υπάρχει η απειλή του εγκλωβισμού στη σπηλιά με το φράξιμο της εισόδου.
  - γ. Ο Κύκλωπας βγαίνει στην είσοδο της σπηλιάς, ουρλιάζοντας από τους πόνους.
  - δ. Η δήλωση πως ο υπαίτιος της τύφλωσης είναι ο «Κανένας» προκαλεί την ίδια σύγχυση τόσο στους υπόλοιπους Κύκλωπες (*Οδύσσεια*) όσο και στους αιχμάλωτους Σατύρους (*Κύκλωψ*).
  - ε. Και στα δύο έργα γίνεται λόγος για την προφητεία που προέβλεψε την τύφλωση του Πολύφημου.
- ✓ Οι διαφορές που επισημαίνουμε ανάμεσα σε αυτά τα δύο έργα είναι οι παρακάτω:
  - α. Στην *Οδύσσεια* οι γείτονες του Κύκλωπα τον περνούν για τρελό, ενώ στον *Κύκλωπα* του Ευριπίδη οι Σάτυροι θεωρούν πως είναι μεθυσμένος.
  - β. Στην *Οδύσσεια* οι άλλοι Κύκλωπες αποσύρονται γρήγορα, ενώ οι Σάτυροι στο σατυρικό δράμα παίζουν με τον Πολύφημο.
  - γ. Στην *Οδύσσεια* ο Οδυσσέας αποκαλύπτει το όνομά του μόνο όταν βρίσκεται ασφαλής στο πλοίο του, ενώ στο σατυρικό δράμα προβαίνει σε αυτήν την ενέργεια όσο ακόμη βρίσκεται μέσα στη σπηλιά.
  - δ. Στην *Οδύσσεια* ο Πολύφημος έφαγε έξι συντρόφους, ενώ στο σατυρικό δράμα δύο.
  - ε. Στην *Οδύσσεια* ο Οδυσσέας πληρώνει την ύβρη του απέναντι στον Ποσειδώνα με τον αφανισμό των συντρόφων και των πλοίων του, καθώς και με τις πολύχρονες περιπλανήσεις του, ενώ στο σατυρικό δράμα τα παθήματα του Οδυσσέα έχουν σχέση με την παλιά προφητεία για την τύφλωση του Πολύφημου (*Το είπε πως θα φτάσεις από την Τροία φεύγοντας ... θα δέρνεσαι.*).
  - στ. Στην *Οδύσσεια* ο Κύκλωπας εκσφενδονίζει βράχους εναντίον του πλοίου του Οδυσσέα, ενώ στο σατυρικό δράμα περιορίζεται στις απειλές.

B. ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Ο Οδυσσέας βγαίνει νικητής από τη σπηλιά του Κύκλωπα αλλά και θλιμμένος από την απώλεια των έξι συντρόφων του. Θριαμβολογεί λοιπόν με διάθεση εκδικητική, που παρουσιάζει κλιμάκωση.

>> Προσδιορίστε την αυξανόμενη αυτή εκδικητική θριαμβολογία του με βάση τους τρεις λόγους που απευθύνει στον Πολύφημο: α. 529-534, β. 560-563, γ. 582-584.

Παρατηρώντας τους τρεις λόγους που απευθύνει ο Οδυσσέας στον Πολύφημο, διαπιστώνουμε πως η έντασή τους αυξάνεται, καθώς ο ήρωας αρχικά καυχείται για το κατόρθωμά του, στη συνέχεια μιλά με έπαρση και αλαζονεία, ενώ στο τέλος συμπεριφέρεται υβριστικά και εναντίον του πατέρα του Κύκλωπα, του μεγάλου θεού Ποσειδώνα. Η κλιμάκωση της έντασης δικαιολογείται ψυχολογικά:

α. Στους στίχους 529-534, ο Οδυσσέας προβάλλει αρκετά συγκρατημένα την αξία του και αισθάνεται περήφανος για το κατόρθωμά του, αφού κατάφερε να εξουδετερώσει με τη δύναμη του νου του την τεράστια σωματική δύναμη του Κύκλωπα, την οποία μάλιστα αξιοποίησε για τη σωτηρία τη δική του και των συντρόφων του. Ακόμη, καθώς είναι ένας άνθρωπος που σέβεται τόσο τους θεούς όσο και τους θεσμούς, αποδίδει την τιμωρία του Πολύφημου στο Δία, προς τον οποίο εκείνος φάνηκε προκλητικά ασεβής.

β. Κατόπιν, στους στίχους 560-563, ο ήρωας, συνειδητοποιώντας το μέγεθος της επιτυχίας του, γίνεται υπερόπτης, καθώς επιθυμεί να τη συνδέσει με το πραγματικό του όνομα. Αισθάνεται την ανάγκη, τώρα που ξέφυγε πια και βρίσκεται σε απόσταση ασφαλείας, να εκδηλώσει τον ενθουσιασμό του (άλλωστε, οι επικοί ήρωες συνηθίζουν να προβάλλουν τα κατορθώματά τους και να πανηγυρίζουν γι' αυτά) και να λάβει έμμεσα εκδίκηση για τους συντρόφους που του κατασπάραξε ο Κύκλωπας.

γ. Τέλος, στους στίχους 582-584, ο ήρωας συμπεριφέρεται με ανεξέλεγκτη υπεροψία και αλαζονεία, καθώς, δεν περιορίζεται πια μόνο στις απειλές που εκτοξεύει εναντίον του Πολύφημου, αλλά αρχίζει να μιλά προσβλητικά και εκδικητικά και για τον ίδιο τον Ποσειδώνα, περιφρονώντας τη θεϊκή του δύναμη.

2. Λάβετε υπόψη σας ότι: α. ο επικός ήρωας, όταν νικά τον αντίπαλο, καυχείται γι' αυτό· β. στην *Οδύσσεια* όποιος τιμωρείται έχει φταίξει. Και απαντήστε στο εξής: Με ποιες προσθήκες ο ποιητής προσάρμοσε το απλό παραμύθι του Κύκλωπα στο επικό και ηθικό πλαίσιο της *Οδύσσειας*;

- ❖ Στην παγκόσμια μυθολογία, υπάρχουν πολλές παραλλαγές του παραμυθιού του Κύκλωπα, οι οποίες βασίζονται στον ακόλουθο πυρήνα: ένα πανέξυπνο παλικάρι παγιδεύεται μέσα στη σπηλιά ενός βοσκού γιγαντόσωμου, κάποιες φορές μονόφθαλμου, και ανθρωποφάγου. Με τη δύναμη, ωστόσο, του μυαλού του κατορθώνει να δραπετεύσει από εκεί, άλλοτε ντυμένο με την προβιά ενός προβάτου και άλλοτε γαντζωμένο κάτω από την κοιλιά του. Μέσα από το παραμύθι

αυτό συμπεραίνουμε πως η τεράστια σωματική δύναμη μπορεί να ηττηθεί από τη δύναμη του νου και πως ακόμη και οι μικροί κι ασήμαντοι μπορούν να εξουδετερώσουν τους γίγαντες.

- ❖ Ο Όμηρος προσάρμοσε τον κεντρικό πυρήνα του παραπάνω παραμυθιού στις ανάγκες του επικού και ηθικού πλαισίου της *Οδύσσειας*. Έτσι:
  - α. Ο Οδυσσεύς ενεργεί ακριβώς όπως και όλοι οι επικοί ήρωες, οι οποίοι, όταν νικούν τον αντίπαλό τους, καυχούνται για τη νίκη τους. Προσέθεσε λοιπόν ο ποιητής στο παραμύθι το στοιχείο του κομπασμού και της καυχησιολογίας.
  - β. Σύμφωνα με την ηθική αρχή, από την οποία διέπεται η *Οδύσσεια*, εκείνος που διαπράττει κάποιο αδίκημα, τιμωρείται. Ο ποιητής επομένως δημιουργεί τις προϋποθέσεις που κάνουν τον ήρωά του υβριστή, ώστε να τιμωρηθεί, για να αποκατασταθεί η ηθική τάξη. Προσέθεσε λοιπόν εκείνος στο παραμύθι του Κύκλωπα και το στοιχείο της ηθικής.

3. Πώς μπορεί να δικαιολογηθεί η υβριστική συμπεριφορά του Οδυσσέα α. από άποψη ψυχολογική (είχε λόγο να φερθεί έτσι;) και β. από άποψη δομική (ήταν αναγκαία μια τέτοια συμπεριφορά για να δικαιολογήσει τα βάσανα του Οδυσσέα, και το σχέδιο επομένως του ποιήματος;);

α. Η υβριστική συμπεριφορά του Οδυσσέα είναι δικαιολογημένη από ψυχολογική άποψη, καθώς:

- Αισθάνεται υπερήφανος που κατόρθωσε να νικήσει τον υπερφυσικά δυνατό Κύκλωπα, για να σωθεί ο ίδιος και οι σύντροφοί του, ενώ, όντας ένας άνθρωπος που σέβεται τόσο τους θεούς όσο και τους θεσμούς, πιστεύει πως η τιμωρία του Πολύφημου προέρχεται από το Δία, προς τον οποίο εκείνος έδειξε προκλητική ασέβεια.
- Συνειδητοποιεί το μέγεθος της προσωπικής του επιτυχίας και επιθυμεί να τη συνδέσει με το πραγματικό του όνομα, αφού είναι ένας επικός ήρωας και αισθάνεται ικανοποίηση όταν προβάλλει τα κατορθώματά του.
- Τέλος, πιστεύει πως παίρνει κατ' αυτόν τον τρόπο εκδίκηση για τους συντρόφους που κατασπάραξε ο Κύκλωπας.

β. Ο Οδυσσεύς, μιλώντας προσβλητικά και για το θεό Ποσειδώνα και δείχνοντας ασέβεια προς το πρόσωπό του, διέπραξε ένα σοβαρό ολίσθημα. Κατά συνέπεια, έπρεπε να τιμωρηθεί, για να αποκατασταθεί η ηθική τάξη (σύμφωνα και με την ηθική αρχή που διέπει την *Οδύσσεια*). Ο Δίας μάλιστα εκδήλωσε άμεσα τη δυσαρέσκειά του προς τον ήρωα, ορίζοντας και την τιμωρία του: την απώλεια των καραβιών και των συντρόφων του (στ. 616-618).

Συνεπώς, η ύβρη του ήρωα αποτελεί από άποψη οικονομίας και πλοκής του μύθου μια απαραίτητη προϋπόθεση για την πορεία της υπόθεσης, καθώς προσδιορίζει την εξέλιξη των γεγονότων και θεμελιώνει τη δομή του ποιήματος: μια τέτοια συμπεριφορά είναι αναγκαία, για αιτιολογήσει τα βάσανα του ήρωα και, επομένως,

να στηρίξει το σχέδιο του έπους. Με την ύβρη λοιπόν του Οδυσσέα συνδέονται όλα του τα παθήματα.

4. Ποιο μέρος της κατάρας του Πολύφημου επέλεξε ο Δίας ως τιμωρία του Οδυσσέα και γιατί;

[Ο Κύκλωπας Πολύφημος, παρακαλώντας τον πατέρα του, τον Ποσειδώνα, να εκδικηθεί τον Οδυσσέα για χάρη του, διατυπώνει μια κατάρα, η οποία αποτελείται από δύο μέρη:

- ❖ Α' μέρος: Να μην επιστρέψει ποτέ ο Οδυσσέας στην πατρίδα του.
- ❖ Β' μέρος: Στην περίπτωση που είναι γραφτό αυτό να συμβεί, να πραγματοποιηθεί:
  - α. ύστερα από χρόνια,
  - β. με ξένο πλοίο, ολομόναχος (έχοντας χάσει όλους τους συντρόφους του),
  - γ. και στο σπίτι του να τον περιμένουν καινούριες συμφορές.]

Ο Δίας επέλεξε ως τιμωρία του Οδυσσέα το δεύτερο μέρος της κατάρας του Πολύφημου, καθώς ο νόστος του ήρωα έχει αποφασιστεί από τη Μοίρα και ούτε εκείνος ο ίδιος, ο παντοδύναμος πατέρας των θεών και των ανθρώπων, δεν είναι σε θέση να επέμβει και να αλλάξει της Μοίρας τα γραμμένα. Συνεπώς, είναι υποχρεωμένος να προσαρμόσει την τιμωρία του Οδυσσέα στα όρια της δικής του δικαιοδοσίας.

5. Ζωγραφίστε μια εικόνα αυτής της Ενότητας.

Η εργασία είναι προσωπική για τον κάθε μαθητή.

Απολαύστε τη διδασκαλία στα βίντεο του www.arnos.gr

Κατανοείτε σε βάθος τη μεθοδολογία επίλυσης!

...Πράξεις Παιδείας!

Γ. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

>> Συμπληρώστε τα κενά της παραγράφου, αφού θυμηθείτε ότι:

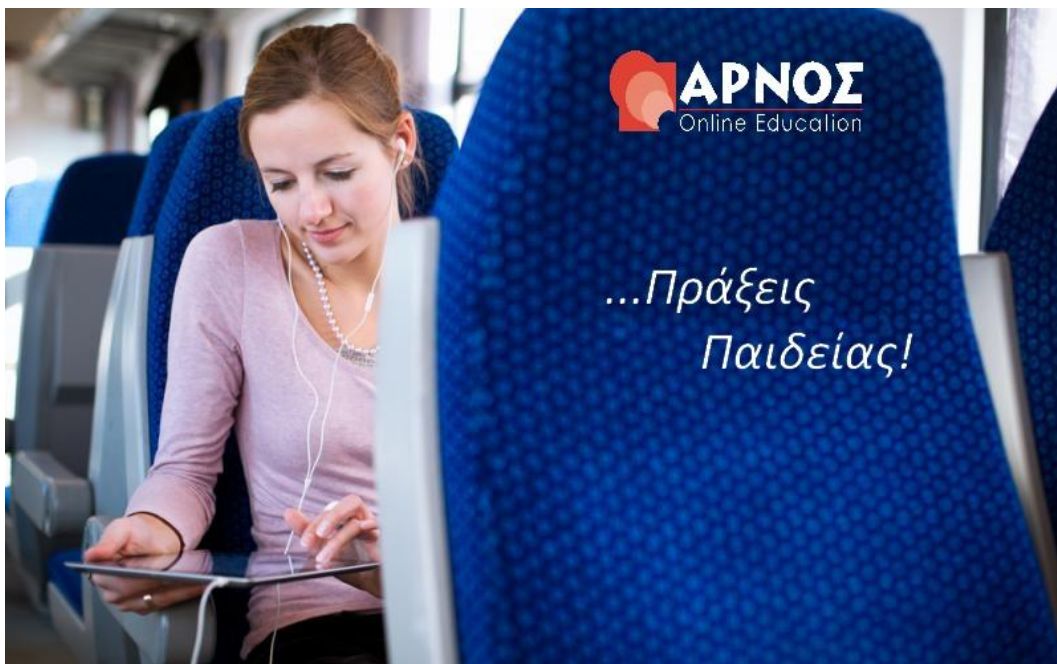
Υβριστής γίνεται ο άνθρωπος που υπερβαίνει τα όριά του προσβάλλοντας/αδικώντας θεούς ή/και ανθρώπους. Η υπέρβαση αυτή/η **ύβρη** προκαλεί την οργή των θεών/τη **νέμεση**, και ακολουθεί η τιμωρία/η **τίση**.

Ο Οδυσσέας έγινε υβριστής όταν **δεν περιορίστηκε στις εκδικητικές απειλές, τις οποίες εκτόξευσε εναντίον του Κύκλωπα Πολύφημου, αλλά υποτίμησε και τον ίδιο τον Ποσειδώνα, τολμώντας να περιφρονήσει τη θεϊκή του δύναμη** και ο Δίας έδειξε τη δυσαρέσκειά του όταν **δεν αποδέχτηκε τη θυσία που του προσέφερε ο Οδυσσέας** και όρισε ως τιμωρία του ήρωα **την απώλεια των караβιών και των συντρόφων του.**

Επιμέλεια: Αικατερίνη Ανδρικοπούλου - Φιλόλογος

Φροντιστηριακό e-μάθημα

Γυμνάσιο: 9.000 μαθήματα με βίντεο-διδασκαλία για όλο το σχολικό έτος **μόνο με 150 ευρώ!**

Μελέτη όπου, όποτε και όσο εσύ θες!

Διδάσκουμε μεθοδικά σε βίντεο τη θεωρία του σχολικού βιβλίου και λύνουμε όλες τις ασκήσεις

Δημιουργούμε συνεχώς νέα βίντεο με διδασκαλία για τις εκπαιδευτικές σου απαιτήσεις

Παίζουμε και μαθαίνουμε με on line test αξιολόγησης & SOS διαγωνίσματα προσομοίωσης για τις εξετάσεις

Λύνουμε απορίες ζωντανά on line καθημερινά 3 μ.μ. - 8 μ.μ.

...Πράξεις Παιδείας!